

Ontwikkelingen in de rechtspraak rond pensioen en scheiding

TPV 2019/22

In dit artikel behandel ik, uitgesplitst naar diverse raakvlakken tussen pensioen en scheiding, ontwikkelingen in de rechtspraak. Als raakvlakken tussen pensioen en scheiding onderscheid ik pensioenverrekening, pensioenverevening, bijzonder partnerpensioen, alimentatie, het pensioenverweer en scheidingen met internationale aspecten.² Bij elk deelonderwerp geef ik kort het juridisch kader weer waarbinnen de te behandelen rechtspraak dient te worden geplaatst. Ook geef ik bij elk deelonderwerp aan waarover verdere duidelijkheid in de rechtspraak gewenst is.

1. Verantwoording

In dit artikel wordt uitsluitend de belangrijkste, in mijn visie richtinggevende, rechtspraak behandeld. Om een indruk te krijgen van de hoeveelheid rechtspraak op het raakvlak tussen pensioen en scheiding, telde ik de door mij signaleerde relevante rechtspraak die in 2017, 2018 en 2019 werd gepubliceerd op www.rechtspraak.nl of waarmee ik vanuit mijn eigen praktijk of 'via via' bekend werd. Dat waren in 2017 72 uitspraken, waarvan één van de Hoge Raad, één van de Centrale Raad van Beroep, 32 van de gerechtshoven³ en 38 van rechtbanken.⁴ Dat waren in 2018 54 uitspraken, waarvan vier van de Hoge Raad, 24 van de gerechtshoven en 26 van rechtbanken. Tot 20 mei 2019 signaleerde ik 22 uitspraken, waarvan twaalf van de gerechtshoven en tien van de rechtbanken. Deze uitspraken zijn allemaal gepubliceerd op www.rechtspraak.nl.

De vraag of de door mij signaleerde uitspraken representatief zijn, valt niet te beantwoorden. De wijze waarop uitspraken worden geselecteerd voor al dan niet publicatie op www.rechtspraak.nl is vastgelegd in het Besluit selectiecriteria uitsprakendatabank Rechtspraak.nl.⁵ Uit het verslag Kengetallen gerechten 2017⁶ blijkt dat gedurende de jaren 2015 tot en met 2017 door de rechtbanken 20 op 1000 uitspraken werden gepubliceerd, door de hoven 180 op 1000. Daarbij blijkt ook van significante verschillen in

de publicatiegraad tussen de diverse rechterlijke instanties.⁷ De op www.rechtspraak.nl gepubliceerde uitspraken vormen, gezien deze kengetallen, slechts het topje van de ijsberg. Aannemend dat het Besluit selectiecriteria uitsprakendatabank Rechtspraak.nl door de rechterlijke instanties correct wordt toegepast, zou moeten kunnen worden aangenomen dat de voor de rechtsontwikkeling relevante uitspraken in het algemeen wel worden gepubliceerd. Daarvan uitgaande lijkt rechtspraakonderzoek aan de hand van www.rechtspraak.nl wel degelijk zinvol om trends en ontwikkelingen te analyseren. Met het voorafgaande is de werkwijze die aan dit artikel ten grondslag ligt verantwoord.⁸

2. Pensioenverrekening

Pensioenverrekening⁹ is geïntroduceerd met een destijds geruchtmakende uitspraak van de Hoge Raad (HR 27 november 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4271,¹⁰ NJ 1982, 503 inzake *Boon/Van Loon*). Pensioenverrekening berust op art. 6:2 BW, aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid. Pensioenverrekening houdt in dat pensioenrechten in een huwelijksgoederengemeenschap vallen en door middel van waardeverrekening moeten worden verdeeld in geval van ontbinding van de huwelijksgoederengemeenschap. Dat betekent in geval van opbouw van ouderdomspensioen en partnerpensioen door de ene partner, dat die partner bij scheiding¹¹ het ouderdomspensioen behoudt, de andere partner het partnerpensioen verkrijgt als bijzonder partnerpensioen¹² en het waardeverschil moet worden verrekend.¹³ Dat kan door betaling van een bedrag ineens per datum scheiding.

7 Zie p. 10 van de publicatie.

8 Uiteraard is door mij weer een selectie gemaakt van in dit artikel te behandelen uitspraken, waarin een subjectief element is gelegen. Het volledige door mij sedert 1 oktober 2016 bijgewerkte rechtspraakoverzicht pensioen en scheiding vindt de lezer via www.thijssen-pensioen-informatie.nl/local/userfiles/rechtspraak/rechtspraak-2016/Rechtspraak_pensioen_en_scheiding_vanaf_oktober_2016_volgorde_publicatie_.pdf. Dit overzicht wordt bijgehouden. Voor een overzicht van de door mij relevant bevonden en vóór 1 oktober 2016 gewezen rechtspraak op het raakvlak van pensioen en scheiding verwijs ik naar het jurisprudentieregister in W.P.M. Thijssen, *Pensioen en scheiding* (Monografieën (echt)scheidingsrecht), deel 3, Sdu 2016, p. 223v. Voor publicaties van andere hand verwijs ik naar Th.L.J. Bod, *Pensioen en privaatrecht* (diss.), Alphen aan den Rijn: Tjeenk Willink 1979; Th.L.J. Bod, *De wettelijke regeling van pensioenverevening bij scheiding*, Zwolle: Tjeenk Willink 1994; A.H.H. Bollen-Vandenboorn, *De fiscale aspecten van pensioenverdeling bij scheiding* (diss.), Sdu 2004; *de Evaluatie Wet verevening pensioenrechten bij scheiding*, SEO 2007, *de Evaluatie Wet verevening pensioenrechten bij scheiding*, Koninklijk Actuarieel Genootschap 2017.

9 Zie voor een uitvoerige analyse van pensioenverrekening Thijssen, a.w., p. 23v.

10 Tekst niet gepubliceerd op www.rechtspraak.nl.

11 Scheiding is in dit verband scheiding van tafel en bed of echtscheiding, tot stand komend door inschrijving van de betreffende beschikking (art. 1:163 lid 1 BW respectievelijk art. 1:173 lid 1 BW).

12 Aannemend dat sprake is van een kapitaalgedekt partnerpensioen. Een partnerpensioen op risicobasis vervalt bij scheiding.

13 Dat met het bijzonder partnerpensioen rekening moet worden gehouden is bevestigd in HR 18 juni 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO6998.

1 Mr. W.P.M. Thijssen is advocaat bij Pensioenadvocaten.nl te Heemstede en is verbonden aan het VU Expertisecentrum Pensioenrecht te Amsterdam.

2 De dga-problematiek heb ik buiten beschouwing gelaten omdat deze dermate complex is en daarover recent zoveel belangrijke rechtspraak is geweest, dat behandeling daarvan een separaat artikel zou vergen.

3 Waaronder begrepen het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

4 Waaronder begrepen de Gerechten in Eerste Aanleg van het Caribisch gebied van het Koninkrijk.

5 Te vinden via www.rechtspraak.nl/Uitspraken/Paginas/Selectiecriteria.aspx.

6 Een publicatie van De Rechtspraak, te vinden via www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/kengetallen-2017.pdf. Dit was ten tijde van het schrijven van dit artikel het meest recente verslag kengetallen.

Indien dat bedrag ineens niet kan worden opgebracht, kan pensioenverrekening worden gerealiseerd door de waarde van het bedrag ineens actuariel om te rekenen in een bedrag uitgedrukt in een percentage van het ouderdomspensioen, zolang beide ex-partners leven door de verrekeningsplichtige uit te keren aan de verrekeningsgerechtigde. Men spreekt van uitgestelde of voorwaardelijke pensioenverrekening.

De belangrijkste rechtspraak nadien geweest hield in dat indien indexering onderdeel uitmaakt van de te verrekenen pensioenen, daarmee bij de berekening van de uitkering uit hoofde van voorwaardelijke pensioenverrekening rekening moet worden gehouden (HR 6 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW6163). Verder werd geoordeeld dat een arbeidsongeschiktheidspensioen uitgekeerd tot de pensioendatum als verknocht in de zin van (thans) art. 1:94 lid 3 BW aan de rechthebbende geldt en daarom niet voor verrekening in aanmerking komt (HR 23 december 1988, ECLI:NL:HR:1988:AD0567). 'Verknochtheid' houdt in dat goederen buiten een bestaande gemeenschap vallen omdat ze uit hun aard aan een deelgenoot toebehoren. Dat geldt ook voor niet kapitaal gedekte periodieke ouderdomsuitkeringen verricht gedurende een bepaalde periode tot de pensioendatum (zie Hof 's-Hertogenbosch 2 november 1994, ECLI:NL:GHSHE:1994:AB8195 voor VUT en Rb. Zwolle-Lelystad 3 december 2008, ECLI:NL:RBZLY:2008:BH4839). Bij het ontbreken van een huwelijksgoederengemeenschap waarvan pensioenrechten onderdeel uitmaken, geldt geen recht op pensioenverrekening (HR 5 oktober 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9188). De vordering tot pensioenverrekening verjaart niet indien pensioenverrekening wordt gevorderd op de grondslag dat de pensioenen ten tijde van de verdeling onverdeeld zijn gebleven (HR 27 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:762) en verjaart bij voorwaardelijke pensioenverrekening pas vanaf de ingangsdatum van het pensioen (HR 4 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:375). Rechtsverwerking wordt vrijwel nimmer aangenomen omdat louter 'stilzitten' nu eenmaal niet tot rechtsverwerking leidt.¹⁴

Hierna wordt de vraag beantwoord welke ontwikkelingen in de meer recente rechtspraak zijn te zien en of die afwijken van lijnen uitgezet in de rechtspraak vanaf 1981.

2.1 Voorwaardelijke pensioenverrekening/Reeds uitgekeerde pensioentermijnen

Een eerste lijn die de meer recente rechtspraak laat zien, is dat indien de vordering strekkend tot voorwaardelijke pensioenverrekening wordt ingesteld nadat het te verrekenen pensioen is ingegaan, weliswaar geen sprake is van rechtsverwerking,¹⁵ maar verrekening van reeds uitgekeerde pensioentermijnen desondanks achterwege blijft. Ik wijs op Rb. Midden-Nederland 3 mei 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:1921

¹⁴ Zie de rechtspraak aangehaald in Thijssen, a.w., p. 63v.

¹⁵ Rechtsverwerking houdt in dat een partij een hem toekomend recht of een hem toekomende bevoegdheid door eigen gedragingen geheel of gedeeltelijk verspeelt. Zie voor een korte uiteenzetting van het begrip 'rechtsverwerking': J. Hijma & M.M. Olthof, *Compendium Nederlands Vermogensrecht*, twaalfde druk, Wolters Kluwer 2014, nr. 301.

waarin rechtsverwerking werd aangenomen ten aanzien van een vordering tot pensioenverrekening over de periode van pensioeningang tot de datum van het instellen van de pensioenverrekeningsvordering, zodat de verrekeningsplichtige niet met terugwerkende kracht hoefde te betalen. In Hof Den Haag 6 maart 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:716 werd geoordeeld dat het recht op pensioenverrekening niet was verwerkt in geval van scheiding in 1982, terwijl pas in 2016 aanspraak op pensioenverrekening werd gemaakt. Wel werd het recht op pensioenverrekening gematigd, in die zin dat geen verrekening behoefde te worden gerealiseerd ten aanzien van reeds uitgekeerde pensioentermijnen (de verrekeningsplichtige was al twaalf jaar met pensioen toen de vordering werd ingesteld). In soortgelijke zin Hof Arnhem-Leeuwarden 17 april 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:3623 en Rb. Den Haag 7 februari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:10849 (tussenvonnis) en Rb. Den Haag 27 juni 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:10854 (eindvonnis) en Rb. Rotterdam 24 oktober 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:9530.

Ik teken bij deze rechtspraak aan dat de in mijn ogen juiste juridische benadering voor de constructie dat pensioenverrekening van reeds uitbetaalde pensioentermijnen achterwege dient te blijven, is dat in dat opzicht sprake is van een onaanvaardbaar rechtsgevolg (art. 6:2 lid 2 BW). Indien 'stilzitten' niet tot rechtsverwerking van de vordering leidt, kan immers logischerwijze niet worden gesteld dat de vordering met betrekking tot het verleden wel zou zijn verwerkt. In dat opzicht acht ik de onderbouwing van de uitspraak van Rechtbank Midden-Nederland niet juist, die van de uitspraak van Hof Den Haag wel.

2.2 Verrekening van ontslagvergoedingen

In verband met de verrekening van ontslagvergoedingen wees de Hoge Raad in 2018 een in mijn visie belangrijk standaardarrest waarmee een leidraad werd gegeven ten aanzien van de verrekening van ontslagvergoedingen en stamrechten verkregen op basis van een ontslagvergoeding (HR 23 februari 2018, ECLI:NL:HR:2018:270, *PJ* 2018/78). Ik geef de kernoverwegingen van de Hoge Raad, gezien het belang van het arrest, min of meer volledig weer.

Algemeen

- In verband met het onderscheid tussen een ontslagvergoeding en een stamrecht kan uit HR 26 september 2008, ECLI:NL:HR:2008:BF2295, *NJ* 2009/40 worden afgeleid dat de aanspraak uit hoofde van de stamrechtsovereenkomst zelfstandig (dus separaat van de ontslagvergoeding waaruit deze aanspraak is gefinancierd) op verknochtheid dient te worden beoordeeld.¹⁶

Ineens betaalde ontslagvergoeding die wordt ondergebracht in stamrecht-BV

- In verband met een ontslagvergoeding die ineens wordt betaald en op basis van een stamrechtsovereenkomst wordt ondergebracht in stamrecht-BV ter vervanging van inkomen uit arbeid, geldt in

¹⁶ R.o. 4.2.2.

het algemeen dat indien deze ontslagvergoeding op enigerlei bijzondere wijze verknocht is aan de rechthebbende, de ontslagvergoeding slechts in de gemeenschap valt, voor zover die verknochtheid zich daartegen niet verzet;¹⁷

- In het bijzonder geldt, toegespitst op de ineens betaalde ontslagvergoeding ondergebracht in een stamrecht-BV, volgens vaste rechtspraak dat het antwoord op de vragen of deze wegens het hoogstpersoonlijke karakter daarvan¹⁸ aan de rechthebbende is verknocht, en zo ja, in hoeverre die verknochtheid zich er tegen verzet dat de vergoeding in de gemeenschap valt,¹⁹ afhangt van de omstandigheden van het geval, waaronder met name de aard van de ontslagvergoeding, zoals deze mede door de maatschappelijke opvattingen wordt bepaald;²⁰
- Ook een aan een van de echtgenoten verstrekte (aanspraak op een) ontslagvergoeding, dan wel een aanspraak die hiervoor in de plaats treedt, kan verknocht zijn aan die echtgenoot ingeval deze strekt tot vervanging van inkomen uit arbeid dat de echtgenoot bij voortzetting van de dienstbetrekking zou hebben genoten;
- Indien dat het geval is, moet bij de beantwoording van de vraag of deze aanspraak in de huwelijksgemeenschap valt, onderscheid worden gemaakt tussen de periode vóór en de periode na ontbinding van de huwelijksgemeenschap;
- Voor zover de aanspraak ziet op laatstgenoemde periode, valt deze niet in de gemeenschap, evenmin als de uit een bestaande arbeidsverhouding voortvloeiende aanspraak op loon voor nog te verrichten arbeid;
- In eerdere uitspraken heeft de Hoge Raad overeenkomstig dit uitgangspunt geoordeeld in een geval waarin een ontslagvergoeding als koopsom voor een stamrechtverzekering onder een verzekeringsmaatschappij was gestort (HR 17 oktober 2008, ECLI:NL:HR:2008:BE9080) en in een geval waarin een ontslagvergoeding was aangewend voor de verwerving van een stamrecht jegens een door de werknemer zelf opgerichte en beheerste BV (De Hoge Raad verwees naar HR 24 juni 2016).²¹

Ineens betaalde ontslagvergoeding die niet wordt aangewend voor een stamrechtverzekering en die niet wordt ondergebracht in stamrecht-BV

- Het zojuist weergegeven uitgangspunt geldt ook indien een ontslagvergoeding die is uitbetaald in de vorm van een bedrag ineens, niet is aangewend

voor de aankoop van een stamrechtverzekering en ook niet is ondergebracht in een stamrecht-BV;

- Anders dan kan worden afgeleid uit HR 22 maart 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZC2025, bestaat onvoldoende grond om te oordelen dat de vergoeding dan geheel in de gemeenschap valt, ook voor zover deze strekt tot vervanging van inkomen uit arbeid dat na ontbinding van de huwelijksgemeenschap zou zijn genoten;
- Voor dat laatstgenoemde gedeelte valt de vergoeding, voor zover het daarmee gemoede bedrag nog redelijkerwijs als zodanig in het vermogen van de echtgenoten is te identificeren, niet in de gemeenschap.²²

Ontslagvergoeding aangewend voor oudedagsvoorziening

- De door de Hoge Raad aangehaalde rechtspraak heeft betrekking op aanspraken strekkend tot vervanging van inkomen uit arbeid dat een echtgenoot bij voortzetting van zijn dienstbetrekking zou hebben genoten;
- Voor zover de aanspraken ertoe strekken te voorzien in inkomen na pensionering (lees: strekken tot 'oudedagsvoorziening'), vallen deze²³ in beginsel wel in de gemeenschap;
- De reden daarvoor is volgens de Hoge Raad dat deze aanspraken, anders dan aanspraken ter vervanging van inkomen dat na ontbinding van de huwelijksgemeenschap uit arbeid zou zijn genoten, in beginsel mede dienen tot verzorging van de andere echtgenoot voor zover zij zijn opgebouwd tijdens het huwelijk.²⁴

Interessant is dat de Hoge Raad hier expliciet aangaf in deze uitspraak anders te oordelen dan in het verleden werd geoordeeld.²⁵ Samenvattend komt het erop neer dat een ontslagvergoeding, al dan niet omgezet in een stamrecht, indien deze niet sowieso is verknocht en voor zover traceerbaar, slechts aan de huwelijkse periode wordt toegerekend, indien en voor zover deze strekte tot vervanging van tijdens het huwelijk als gevolg van het ontslag gederfd inkomen. Indien niet traceerbaar is in hoeverre de ontslagvergoeding niet aan de huwelijkse periode dient te worden toegerekend, valt de ontslagvergoeding in zijn geheel in de huwelijksgoederengemeenschap. Indien en voor zover een ontslagvergoeding strekt tot vervanging van gemiste opbouw van oudedagsvoorzieningen, valt deze wel in een huwelijksgoederengemeenschap indien de ontslagvergoeding niet sowieso is verknocht. Mij komt dit arrest, dat de nieuwe standaard vormt voor verdeling van een in een gemeenschap vallende ontslagvergoeding, redelijk voor. Daarbij dient te worden bedacht dat, althans in mijn visie, sprake zou zijn van een onaanvaardbaar rechtsgevolg indien een ontslagver-

17 R.o. 4.1.3. Bij de op 1 januari 2018 in werking getreden Wet van 24 april 2017, Stb. 2017, 177, tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, werd deze regeling omtrent verknochtheid ongewijzigd opgenomen in het huidige art. 1:94 lid 5 BW (vergelijk *Kamerstukken II* 2013/14, 33987, 6, p. 16). In de procedure die heeft geleid tot het arrest van de Hoge Raad was nog art. 1:94 lid 3 (oud) BW van toepassing.

18 Destijds in afwijking van de hoofdregel van art. 1:94 lid 2 (oud) BW.

19 Destijds op grond van art. 1:94 lid 3 (oud) BW.

20 De Hoge Raad verwees naar HR 7 december 2012,

ECLI:NL:HR:2012:BY0957 en HR 24 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1293.

21 R.o. 4.1.4.

22 R.o. 4.1.5.

23 Bij niet-toepasselijkheid van art. 1:94 lid 2 onder b (oud) BW.

24 R.o. 4.1.6. Vergelijk art. 3 lid 1 Wvps.

25 Interessant detail is dat de Hoge Raad voor het eerst 'omging' in het hier voor behandelde arrest inzake *Boon/Van Loon*, waarmee de rechtsfiguur van de pensioenverrekening in het leven werd geroepen met als kapstok art. 6:2 lid 1 BW (aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid).

goeding die mede ziet op compensatie van verlies aan inkomen tussen de datum van het eindigen van de gemeenschap en de datum waarop een oudedagsvoorziening tot uitkering komt, zou moeten worden verdeeld, terwijl degene die de vergoeding ontving alimentatie dient te voldoen voor het berekenen waarvan met het inkomen gegenereerd uit de ontslagvergoeding rekening is gehouden. Mij is niet-gepubliceerde rechtspraak bekend waarin dit uitgangspunt in mijn visie ten onrechte niet werd gevolgd, maar het werd wel gevolgd in Rb. Zeeland-West-Brabant 25 juli 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:4579 (hierna bij het onderwerp alimentatie te behandelen).

Voor degene die een ontslagvergoeding ontvangt is het, gezien het arrest van de Hoge Raad, van belang goed vast te leggen in de vaststellingsovereenkomst op grond waarvan de ontslagvergoeding wordt ontvangen, waarvoor de ontslagvergoeding is bestemd. Indien de ontslagvergoeding wordt aangewend voor een stamrecht, dient hetzelfde te blijken uit de stamrechtsovereenkomst. De stamrechtsovereenkomst dient aan te sluiten bij de vaststellingsovereenkomst op grond waarvan de ontslagvergoeding werd ontvangen.

De uitspraak van de Hoge Raad ziet in mijn visie niet direct op transitievergoedingen betaald sedert de invoering van de Wet werk en zekerheid.²⁶ Die strekken niet uitsluitend tot het opvangen van inkomensderving, maar ook voor het bekostigen van de transitie naar ander werk. Mogelijk dient in het licht van de redelijkheid en billijkheid van art. 6:2 lid 2 BW te worden beoordeeld of en in hoeverre een transitievergoeding die werd aangewend voor het bekostigen van de transitie naar ander werk daarvoor, gegeven de omstandigheden die in de individuele situatie speelden, in redelijkheid ook daadwerkelijk diende te worden aangewend.

Het arrest van de Hoge Raad van 23 februari 2018 werd in Hof 's-Hertogenbosch 12 april 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:1547 in die zin verder verfijnd, dat indien een stamrecht diende te worden verdeeld voor zover het aan de huwelijkse periode diende te worden toegerekend, uitgegaan diende te worden van lineaire verdeling in de tijd (verdeling op basis van evenredigheid tussen enerzijds de huwelijksduur en anderzijds de periode na het eindigen van het huwelijk en de datum van het eindigen van de periode waarover het stamrecht voorzorg in het opvangen van inkomensderving²⁷).

2.3 *Jusvergelijking*²⁸ in het kader van pensioenverrekening?

In Hof Amsterdam 9 april 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:1231 ging het onder meer over de vraag of het effect van pensioenverrekening (na 26 jaar wachten met het instellen van de vordering) diende te worden gecorrigeerd op grond van het onaanvaardbaarheidsleerstuk (derogerende wer-

king van de redelijkheid en billijkheid; art. 6:2 lid 2 BW) omdat de verrekeningsplichtige als gevolg van de gevorderde pensioenverrekening in een slechtere financiële positie zou komen te verkeren dan de verrekeningsgerechtigde. Dat bleek onvoldoende bewezen. De vraag is of deze uitspraak de deur naar een 'jusvergelijking' in het kader van pensioenverrekening op een kier zet.

2.4 *Opdracht aan pensioenuitvoerders om rechtstreeks uit te keren*

In een aantal recente uitspraken werd geoordeeld dat de pensioenuitvoerder de termijnen uit hoofde van voorwaardelijke pensioenverrekening rechtstreeks aan de verrekeningsgerechtigde zou moeten voldoen of dat de verrekeningsplichtige zou moeten bewerkstelligen dat de pensioenuitvoerder rechtstreeks gaat uitkeren. Ik wijs op Gerecht in eerste Aanleg van Aruba 14 september 2016, ECLI:NL:OGEEA:2016:656 waarin de pensioenuitvoerder die opdracht kreeg. Dat is opmerkelijk, daar deze geen partij was bij de procedure. Ik wijs voorts op Gerecht in eerste aanleg van Curaçao 21 augustus 2017, ECLI:NL:OGEEA:2017:103 waarin de pensioenuitvoerder had toegezegd medewerking te zullen verlenen en op Gerecht in Eerste Aanleg van Aruba 12 december 2018, ECLI:NL:OGEEA:2018:764 waarin de verrekeningsplichtige de pensioenuitvoerder diende te instrueren. Dat is opmerkelijk, daar de pensioenuitvoerder in een procedure waarbij deze geen partij is niet kan worden gedwongen de instructie te accepteren. Bij toepassing van de Pensioenwet (hierna: PW) zou de instructie ook herroepelijk zijn. Zie art. 64 lid 2 PW.²⁹

2.5 *Onbeantwoorde vragen*

Hiervoor gaf ik met een beroep op HR 6 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW6163 aan, dat in het kader van voorwaardelijke pensioenverrekening rekening dient te worden gehouden met indexering die onderdeel uitmaakt van de te verrekenen pensioenen. Op dit punt bestaat in mijn visie nog wel behoefte aan verduidelijking ten aanzien van de vraag wat onder indexering moet worden verstaan. Een vaste verzekerde stijging van een pensioen of onvoorwaardelijke indexering op basis van een indexcijfer maakt onderdeel uit van het pensioen (zie de definitie van pensioenaanspraak in art. 1 PW). Indexering is in de praktijk meestal voorwaardelijk (bij verzekerde pensioenregelingen afhankelijk van de beschikbaarheid van bepaalde, concreet omschreven, middelen; bij pensioenfondsen van de dekkingsgraad van het pensioenfonds). Ik ga ervan uit dat dergelijke voorwaardelijke indexering óók onderdeel uitmaakt van te verrekenen pensioen. Meer duidelijkheid lijkt gewenst.

Een ander punt waarover niet echt duidelijkheid bestaat, is welke rekenregels moeten worden gebruikt bij het berekenen van de betaling ineens bij pensioenverrekening ineens en bij het berekenen van de voorwaardelijke uitkering. Zijn dat bij pensioenverrekening ineens de grondslagen van de pensioenuitvoerder per datum scheiding of

26 Wet van 14 juni 2014, *Stb.* 2014, 216.

27 Dat zal veelal de AOW-datum of de pensioenrichtleeftijd zijn.

28 Zie onderdeel 5.3 van het Rapport alimentatienormen 2019-1, te vinden via www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/tremarapport-versie-2019-januari.pdf.

29 Zie verder Rb. Den Haag 17 januari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:594, *PJ* 2018/80 met een annotatie van mijn hand.

'objectieve' grondslagen? Indien van 'objectieve' grondslagen zou moeten worden uitgegaan, welke zijn dat dan? Zijn dat bij voorwaardelijke pensioenverrekening dezelfde grondslagen of de grondslagen geldend op de datum van aanvang van de uitkeringen? Omdat pensioenverrekening au fond onderdeel van de verdeling van een gemeenschap per datum scheiding is, zou ik willen bepleiten dat in alle gevallen van grondslagen per datum scheiding moet worden uitgegaan. Aanknopen bij de grondslagen van de pensioenuitvoerder kan eenvoudig zijn, met name als de pensioenuitvoerder bereid is de berekening te maken. Maar deze grondslagen hoeven niet objectief te zijn. Uiteindelijk is het maatwerk in het licht van de aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid (art. 6:2 lid 1 BW), de grondslag waarop pensioenverrekening uiteindelijk is gebaseerd.

3. Pensioenverevening

Pensioenverevening³⁰ houdt, summier weergegeven, in dat de vereveningsgerechtigde recht op uitbetaling van 50% van het tijdens het huwelijk of geregistreerd partnerschap door de vereveningsplichtige opgebouwde ouderdomspensioen verkrijgt (art. 3 lid 1 Wet verevening pensioenrechten bij scheiding; hierna: 'de Wv'). Indien de scheiding (scheiding van tafel of bed, echtscheiding of beëindiging van geregistreerd partnerschap anders dan door de dood of vermissing of omzetting van het geregistreerd partnerschap in huwelijk; art. 1 Wvps) is ingeschreven en tijdig op de juiste wijze wordt gemeld, ontstaat het recht op uitbetaling jegens de pensioenuitvoerder (art. 2 lid 2 Wvps). Afwijking van het percentage van 50 of de huwelijkse periode is mogelijk (art. 4 Wvps). Ook is het mogelijk om het recht op uitbetaling van ouderdomspensioen en het bijzonder partnerpensioen (indien daarop recht bestaat) om te zetten in een eigen recht op ouderdomspensioen voor de vereveningsgerechtigde (art. 5 Wvps; dit wordt aangeduid met de term 'conversie').

Hierna ga ik weer in op ontwikkelingen in de meer recente rechtspraak. Pensioenverevening blijkt in de rechtspraak nog steeds niet volledig te zijn uitgekristalliseerd.

3.1 Pensioenbegrip

Hof Arnhem-Leeuwarden 6 oktober 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:8020 oordeelde dat een lijfrenteverzekering waarvoor de premie uit privémiddelen is betaald, niet geldt als pensioen in de zin van de Wvps, óók niet indien de partner die de verzekering sloot deze als pensioenverzekering beschouwde. Deze uitspraak lijkt mij juist, omdat het bij pensioenverevening om tweedepijlerpensioen (in de werkgever-/werknemersfeer) moet gaan.

Rb. Rotterdam 9 september 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:10117 oordeelde in tegengestelde zin over lijfrentepolissen. Omdat de betreffende lijfrentepolissen volgens beide partijen pensioenbestemming hadden, vielen deze volgens het oordeel

van de rechtbank onder de Wvps. Omdat de polissen volledig gedurende het huwelijk waren opgebouwd, diende de volledige waarde te worden verrekend. Dat laatste lijkt vreemd, omdat pensioenverevening een geheel andere rechtsfiguur is dan waardeverrekening. Maar omdat het nu eenmaal geen pensioenen ondergebracht bij een pensioenuitvoerder betrof, kon geen recht op uitbetaling worden gevestigd, maar diende pensioenverevening te worden uitgevoerd door waardeverrekening (op grond van toepassing van de aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid). Het pensioenbegrip wordt in deze uitspraak in mijn visie wel heel erg ver (te ver) opgerekt, maar kennelijk gebeurde dat in deze zaak omdat partijen het erover eens waren dat de polissen waren bedoeld als 'pensioen'. In dat opzicht weken de feiten af van de hiervoor genoemde uitspraak van Hof Arnhem-Leeuwarden.

In Rb. Den Haag 13 maart 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:2355 was een rekenkundige kwestie aan de orde. Het betrof het zogenaamde achterbalkon uit hoofde van een pensioenregeling van het type uitkeringsovereenkomst/eindloonsregeling in combinatie met toepassing van het levensjarenbeginsel. Dat betekent dat een verhoging van de pensioengrondslag niet uitsluitend doorwerkt over toekomstige en verstreken dienstjaren, maar tevens over de jaren tussen de vroegst mogelijke toetredingsdatum tot de pensioenregeling en de toetredingsdatum van betrokkene.³¹ De rechtbank oordeelde dat een achterbalkon toegekend over voorhuwelijkse jaren tijdens de huwelijkse periode als pensioenopbouw tijdens huwelijk geldt, zodat het mede bij pensioenverevening wordt betrokken. Het criterium voor huwelijkse pensioenopbouw in de zin van de Wvps, is niet aan welke diensttijd een toegekend pensioen wordt toegerekend, maar of de aanspraak tijdens het huwelijk (of geregistreerd partnerschap) is ontstaan.

In Hof Den Haag 28 november 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:3300 werd geoordeeld dat een voorwaardelijk pensioen opgebouwd onder het regiem van het Sociaal akkoord 2004 slechts behoefte te worden verevend indien en voor zover dat ondanks het voorwaardelijke karakter wel moest worden afgefinancierd. In Hof 's-Hertogenbosch 21 december 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:5901 werd geoordeeld dat een bepaalde vorm van vroegpensioen voor loodsen diende te worden verevend, ook al was ten tijde van de totstandkoming van de huwelijkse voorwaarden nog geen sprake van kapitaalgedekt pensioen. Het criterium is kennelijk of de aanspraak op het moment van scheiding onvoorwaardelijk bestaat in die zin, dat is of moet worden afgefinancierd.

³⁰ Zie voor een uitvoerige analyse van pensioenverevening Thijsen, a.w., p. 69v.

³¹ Zie voor een beschrijving van het eindloonsysteem met toepassing van het levensjarenbeginsel W.P.M. Thijsen, *Pensioenverevening volgens het wettelijke systeem, De Rekenregels nader beschouwd* (Publicaties van de Vereniging voor Pensioenrecht), nr. 10, Kluwer, 1998, p. 10v.

3.2 **Exhibitieplicht**³²

In Rb. Den Haag 22 november 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:14629 werd in mijn visie ten onrechte geoordeeld, dat de vereveningsgerechtigde geen belang had bij de vordering tot informatieverstrekking over door de vereveningsplichtige opgebouwde pensioenen, omdat pensioenverevening een wettelijk recht is, zodat daarover geen rechterlijke beslissing behoeft te worden genomen. Dat lijkt mij onjuist gezien het bepaalde in art. 9 Wvps. De vereveningsgerechtigde heeft recht op zodanige informatie van de vereveningsplichtige, diens werkgever en de pensioenuitvoerder dat hij of zij de positie ten opzichte van de vereveningsplichtige kan bepalen. In die zin Hof 's-Hertogenbosch 11 april 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:1364 waarin ten aanzien van de bijzondere exhibitieplicht van art. 843a Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering werd geoordeeld dat aan de toewijsbaarheid van een vordering op grond van art. 843a Rv drie cumulatieve voorwaarden zijn verbonden:

- het hebben van een rechtmatig belang bij de gevorderde informatie (niet voldoende is het vermoeden van het bestaan van een vordering);
- het bestaan van een rechtsbetrekking met de partij waarvan informatie wordt gevorderd;
- het vereiste dat het moet gaan om voldoende concreet aangeduide informatie.

Zogenaamde 'fishing expeditions' dienen te worden voorkomen.³³ Een vordering tot inzage dient immers niet gebruikt te worden om door de papieren van de wederpartij te bladeren om te kijken of men wellicht iets nuttigs aantreft.

3.3 **Terugwerkende kracht**

Rb. Midden-Nederland 30 november 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:5917 oordeelde onder meer over de vordering strekkend tot verevening van een ingegaan pensioen met terugwerkende kracht (het te verevenen pensioen was al ingegaan). De rechtbank oordeelde dat pensioenverevening met terugwerkende kracht gegeven de omstandigheden niet 'onaanvaardbaar' was in het licht van art. 6:2 lid 2 BW gezien het geringe inkomen van de vereveningsplichtige. Deze uitspraak lijkt niet in lijn te liggen met de hiervoor behandelde uitspraken over pensioenverrekening met terugwerkende kracht.

3.4 **Inzending formulier**

Hof Arnhem-Leeuwarden 31 januari 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:814 oordeelde dat partijen zo spoedig mogelijk, in elk geval binnen twee jaar, na het eindigen van het huwelijk het benodigde wettelijke formulier aan de pensioenuitvoerder(s) dienden te zenden omdat partijen wensten dat pensioenen zouden worden verevend conform de Wvps. Deze uitspraak is opmerkelijk omdat het

32 Daarmee is bedoeld de verplichting om een wederpartij die informatie te verstrekken die deze nodig heeft om zijn juridische positie ten opzichte van de ander te kunnen bepalen, indien die informatie niet op andere wijze kan worden verkregen. Zie in het algemeen art. 843a Rv en specifiek met het oog op pensioenverevening art. 9 Wvps.

33 *P-G Herz. Rv*, p. 553. Met een 'fishing expedition' wordt bedoeld dat een partij veel meer informatie van zijn wederpartij tracht te verkrijgen dan noodzakelijk is om zijn positie ten opzichte van die wederpartij te kunnen bepalen.

hof hiermee buiten de grenzen van de rechtsstrijd trad, daar niet om deze beslissing was verzocht. Partijen zouden immers ook hebben kunnen beoogd af te zien van het rechtstreeks recht op uitbetaling om pensioenvereveningsovereenkomsten over en weer te verrekenen om kruislingse pensioenverevening te voorkomen.

3.5 **Schuldsanering**

In Rb. Midden-Nederland 15 maart 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:1175 betrof het een vereveningsplichtige die met een zogenaamde schone lei uit de schuldsanering kwam. Deze stelde dat door de schuldsanering ook het recht op pensioenverevening van de vereveningsgerechtigde verloren zou zijn gegaan. De rechtbank oordeelde dat het recht op pensioenverevening niet verloren gaat indien de vereveningsplichtige na toelating tot de schuldsanering de schone lei wordt verleend. Kennelijk beperkte de rechtbank de schone lei tot opeisbare vorderingen.

3.6 **Mededelingsformulier**

Rb. Noord-Holland 1 maart 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:1528 oordeelde ten aanzien van de juridische status van het mededelingsformulier als bedoeld in art. 2 lid 2 Wvps dat indien onder de Wvps vallend pensioen is opgebouwd, partijen op grond van de Wvps verplicht zijn medewerking te verlenen aan uitvoering van pensioenverevening door ondertekening van het wettelijke standaardformulier. Dat is onjuist, omdat het zelfstandig recht op uitbetaling ten laste van de pensioenuitvoerder in geval van wettelijke standaardverevening kan worden gevestigd door het eenzijdig ondertekenen en inzenden van het wettelijk standaardformulier door de vereveningsgerechtigde. Ik verwijs naar de tekst van art. 2 lid 2 Wvps. Uitsluitend indien van het wettelijke systeem wordt afgeweken, is voor het vestigen van het zelfstandig recht op uitbetaling ten laste van de pensioenuitvoerder de handtekening van beide partijen op het mededelingsformulier noodzakelijk.

3.7 **Afkoopsom pensioen**

In HR 13 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1180 werd geoordeeld dat de afkoopsom van niet tijdens huwelijk opgebouwd pensioen, die in een huwelijksgoederengemeenschap viel, niet voor verdeling in aanmerking kwam, omdat deze afkoopsom zoveel mogelijk overeenkomstig (de ratio van) de Wvps moest worden behandeld. Omdat niet tijdens huwelijk opgebouwd pensioen niet wordt verevend, behoorde de afkoopsom tot het privévermogen van degene die het pensioen verwierf. Van waardeverrekening was ook geen sprake, omdat pensioenrechten in de zin van de Wvps nu eenmaal niet tot een huwelijksgoederengemeenschap behoren (art. 94 lid 2 aanhef en onder b BW).

3.8 **Rechtskarakter zelfstandig recht op uitbetaling**

In Rb. Midden-Nederland 14 november 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:5544 kwam principieel het rechtskarakter van het recht op uitbetaling van ouderdomspensioen uit hoofde van pensioenverevening aan de orde. Het oordeel luidde, dat het recht op uitbetaling van ouderdomspensioen voor de ex-partner uit hoofde van pensioenverevening, van rechtswege bestaat en overgaat bij waardeoverdracht. Daardoor diende de aannemende

pensioenuitvoerder na waardeoverdracht een aanvankelijk niet uitgevoerde pensioenverevening alsnog uit te voeren. Deze uitspraak ligt in lijn van een hierna te behandelen uitspraak van Hof Amsterdam omtrent het rechtskarakter van bijzonder partnerpensioen.

4. Bijzonder partnerpensioen

De wettelijke regeling voor afsplitsing van bijzonder partnerpensioen³⁴ na einde huwelijk, geregistreerd partnerschap en eventueel na niet-geregistreerd partnerschap, houdt in dat het tot die beëindiging opgebouwde partnerpensioen wordt afgesplitst ten behoeve van de ex-partner. Dit afgesplitste partnerpensioen wordt met de term 'bijzonder partnerpensioen' aangeduid. De achterliggende gedachte bij de toevoeging 'bijzonder', is dat de ex-partner uiteraard niet meer de partner van betrokkene is, maar toch diens partnerpensioen krijgt toebedeeld. Nadien op te bouwen partnerpensioen kan toekomen aan een opvolgende partner of worden omgerekend in een verhoging van het levenslange ouderdomspensioen. Indien de ex-partner overlijdt voordat degene die het bijzonder partnerpensioen had opgebouwd overlijdt, vervalt het bijzonder partnerpensioen, tenzij de pensioenregeling van degene die het partnerpensioen had opgebouwd bepaalt dat het bijzonder partnerpensioen vanaf dan weer onderdeel uitmaakt van de opgebouwde pensioenaanspraken. De ex-partner is bevoegd het bijzonder partnerpensioen te doen toekomen aan een opvolgende partner van degene die het bijzonder partnerpensioen had opgebouwd, indien de pensioenuitvoerder meewerkt en aan formele voorwaarden wordt voldaan.³⁵ Ik verwijs naar art. 57 PW.

Voor recente ontwikkelingen in de rechtspraak rond bijzonder partnerpensioen wijs ik slechts op één uitspraak, maar wel een principiële. Het betreft Hof Amsterdam 30 oktober 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:4028,³⁶ waarin aan de orde was dat betrokkene het volledig partnerpensioen van de overleden persoon ontving, totdat de pensioenuitvoerder werd geconfronteerd met een vordering tot toekenning van bijzonder partnerpensioen van een ex-partner van de overledene. De pensioenuitvoerder kende het bijzonder partnerpensioen toe met een beroep op het eigen pensioenreglement (waarin de wettelijke regeling voor afsplitsing van bijzonder partnerpensioen was opgenomen). Betrokkene stelde dat de pensioenuitvoerder daartoe niet bevoegd was, omdat de pensioenuitvoerder geen bijzonder partnerpensioen zou mogen afsplitsen, gegeven de omstandigheden dat de overledene en/of de eerste partner destijds verzuimd hadden om melding te doen van hun echtscheiding aan de toenmalige werkgever van de overledene en/of de toenmalige pensioenuitvoerder, en bij de daarop gevolgde waardeoverdracht(en) geen

bijzonder partnerpensioen was afgesplitst en achtergebleven bij de toenmalige pensioenuitvoerder. Het hof oordeelde dat deze omstandigheden geen rol speelden, omdat het recht van de eerste partner op bijzonder partnerpensioen uit de wet voortvloeide. De pensioenuitvoerder mocht de omissie voor de toekomst herstellen.

4.1 Onbeantwoorde vragen

In het kader van pensioenverevening bestaat, net als bij pensioenverrekening, onduidelijkheid over de wijze waarop indexering doorwerkt in het recht op uitbetaling van ouderdomspensioen en in conversieberekeningen. Ik wijs op art. 3 lid 2 Wvps. De vraag is met name of verhogingen uitsluitend doorwerken vanaf de aanvang van de betalingen (dat is de datum van ingang van het verevende pensioen), of ook gedurende de periode tussen de datum van scheiding en de ingangsdatum van de betalingen. Tot dat laatste zou kunnen worden gekomen door toepassing van art. 58 lid 3 PW (gelijke behandeling van gewezen deelnemers gedurende de periode tot hun pensioendatum met gepensioneerden) in combinatie met de fictie van beëindiging van deelneming van art. 3 lid 1 aanhef en onder b Wvps).³⁷ Ook de verevening van pensioenen ontleend aan een pensioenovereenkomst van het type kapitaalovereenkomst en premieovereenkomst leidt tot vragen. Het gaat te ver daarop in het kader van dit artikel dieper in te gaan.

5. Alimentatie

Art. 1:157 BW geeft de rechter de bevoegdheid bij einde huwelijk of geregistreerd partnerschap een alimentatieverplichting op te leggen. De wijze waarop de rechterlijke macht invulling geeft aan deze bevoegdheid is door de rechterlijke macht vastgelegd in het Rapport alimentatienormen 2019-1.³⁸ Het komt er kort samengevat op neer, dat de alimentatie maximaal twaalf jaar behoeft te worden uitgekeerd (een beperking voortvloeiend uit art. 157 lid 3 BW). De hoogte wordt bepaald door de (fictieve) draagkracht van de alimentatieplichtige en de (fictieve) behoefte aan alimentatie van de alimentatiegerechtigde, waarbij het richtsnoer is dat de welstand van partijen tijdens het huwelijk de maatstaf voor de behoefte aan alimentatie is. Recent is nieuwe (initiatief)wetgeving tot stand gekomen op grond waarvan de duur van de alimentatie wordt beperkt (*Kamerstuk* 34231). Eerdere initiatiefwetgeving die inhield dat ook de hoogte van de alimentatie zou worden gekoppeld aan de verdien capaciteit van de alimentatiegerechtigde heeft het niet gehaald.³⁹

Globaal betreft rechtspraak op het snijvlak van pensioen en alimentatie de volgende vragen:

34 Zie voor een uitvoerige analyse van partnerpensioen Thijssen, a.w., p. 137v.
35 Op het eerste gezicht lijkt niet goed denkbaar dat de bijzondere partner het bijzonder partnerpensioen zal willen afstaan aan een opvolgende partner van zijn of haar ex-partner. Toch komt de overdracht in de praktijk voor, tegen compensatie. De ex-partner heeft dan vanuit zijn of haar subjectieve oogpunt meer belang bij de compensatie dan bij het bijzonder partnerpensioen.
36 In deze zaak trad ik op als advocaat van de partner die met aftrek van bijzonder partnerpensioen op haar partnerpensioen werd geconfronteerd.

37 Zie W.P.M. Thijssen, *Pensioenverevening volgens het wettelijk systeem, De Rekenregels nader beschouwd* (Publicaties van de Vereniging voor Pensioenrecht), nr. 10, Kluwer, 1998, p. 6v.
38 Te vinden via www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/tremarapport-versie-2019-januari.pdf.
39 Achterliggende gedachte was om de perverse prikkel in de huidige wetgeving, inhoudende dat de alimentatiegerechtigde met alimentatie die de eigen verdien capaciteit overstijgt niet zal zijn genegen toe te treden tot de arbeidsmarkt, weg te nemen. Die prikkel blijft bestaan.

1. Wordt pensioenpremie in mindering gebracht op het inkomen van de alimentatieplichtige voor de berekening van de draagkracht?
2. Dient in het kader van het vaststellen van de behoefte aan alimentatie met een component premie voor het treffen van een ouderdomsvoorziening rekening te worden gehouden?
3. Neemt de draagkracht af bij pensioeningang?
4. En op welke wijze dient in het kader van het berekenen van draagkracht én behoefte rekening te worden gehouden met uitkeringen uit hoofde van voorwaardelijke pensioenverrekening of pensioenverevening?⁴⁰

De recente rechtspraak laat het navolgende zien, waarbij ik opmerk dat het lastig is daarin ontwikkelingen te ontwaren, omdat rechtspraak omtrent alimentatie sterk aan de feitelijke omstandigheden van de betrokken partijen zijn gerelateerd. De behandeling is daarom ook fragmentarisch. Ik merk ook op dat ik niet alle rechtspraak behandel, maar slechts de rechtspraak die in mijn visie een bestaande lijn in de rechtspraak illustreerde of daar juist van afweek.

5.1 Draagkracht

In Rb. Midden-Nederland 31 augustus 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:4708 werd geoordeeld dat kinderalimentatie voorgaat boven pensioenopbouw voor de alimentatieplichtige, maar instandhouding van een arbeidsongeschiktheidsverzekering voorgaat boven kinderalimentatie. Gegeven de omstandigheid dat de draagkracht voor betaling van kinderalimentatie beneden de behoefte aan kinderalimentatie lag, werd daarom geen rekening gehouden met pensioenpremie (in de vorm van premie voor een lijfrenteverzekering), maar wel met premie voor een arbeidsongeschiktheidsverzekering. Deze uitspraak geeft een duidelijk richtsnoer ten aanzien van de berekening van de draagkracht voor kinderalimentatie in verhouding tot pensioenopbouw en instandhouding van een arbeidsongeschiktheidsverzekering. Instandhouding van een arbeidsongeschiktheidsverzekering waarborgt doorbetaling van kinderalimentatie bij arbeidsongeschiktheid. Dat lijkt de verklaring voor het door de rechtbank gemaakte onderscheid. Ik sluit niet uit dat de lijn kan worden doorgetrokken in verband met partneralimentatie.

Voorziene daling van inkomen als gevolg van pensioering geeft geen grond voor wijziging van de overeengekomen partneralimentatie volgens Rb. Noord-Holland 16 november 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:9442. Dat geldt ook indien de alimentatiegerechtigde daardoor meer te besteden heeft dan de alimentatieplichtige, omdat de daling van het inkomen bij pensioering geen onvoorzienbare omstandigheid was. Er is dan geen plaats voor een jusvergelijking.⁴¹ Deze uitspraak lijkt in lijn te liggen van de rechtspraak rond wijziging van een overeengekomen alimentatie. In vergelijkbare zin Rb. Noord-Holland 16 november 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:9442 en Hof Arnhem-Leeuwarden 14 februari 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:1240.

⁴⁰ Ik verwijs opnieuw naar Thijssen, a.w. p. 117v., waar de rechtspraak hierover is behandeld.

⁴¹ Zie onderdeel 5.3 van het Rapport alimentatienormen 2019-1.

Hiervoor kwam de transitievergoeding al aan de orde in het kader van pensioenverrekening. In Rb. Zeeland-West-Brabant 25 juli 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:4579 betrof het de invloed van een door een alimentatieplichtige ontvangen transitievergoeding. Deze gaf geen aanleiding tot verhoging van de draagkracht, omdat deze is bedoeld ter vervanging van voorheen genoten arbeidsinkomen. Mogelijk was de gedachte dat deze daarom mede diende om toekomstige alimentatietermijnen te kunnen voldoen.

In Hof Arnhem-Leeuwarden 4 september 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:7890 werd geoordeeld dat een alimentatieplichtige aan de bestaande alimentatieverplichting zou kunnen blijven voldoen door vervroeging van een lijfrenteuitkering. Van de alimentatieplichtige mocht worden verwacht dat hij zich zou inspannen om aan een bestaande onderhoudsverplichting te blijven voldoen en in dat verband de lijfrente al eerder aan te spreken dan bij het bereiken van zijn AOW- c.q. pensioengerechtigde leeftijd.

5.2 Behoeft

Rb. Amsterdam 11 januari 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:14 wees een verzoek tot verlenging van de alimentatieduur tot de ingangsdatum van te verwachten betalingen uit hoofde van pensioenverevening af. Hierbij merk ik kort op dat de levenslange alimentatie ongeveer gelijktijdig met het invoeren van de Wvps werd afgeschaft. De alimentatieduur werd beperkt van levenslang tot twaalf jaar, waarbij in het kader van overgangsrecht de duur van lopende levenslange alimentaties werd beperkt tot vijftien jaar. De wetgever heeft zich de consequentie dat een 'gat' zou kunnen vallen tussen het eindigen van de alimentatie en de ingang van de uitkeringen uit hoofde van pensioenverevening gerealiseerd.⁴² De uitspraak van de rechtbank sluit daarom in mijn visie aan bij de bewuste keuze die de wetgever destijds maakte.

Het oordeel in Hof Amsterdam 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3381 lijkt mij voor de hand liggend. Het hof oordeelde dat pensioenpremie geen onderdeel van de 'behoefte' aan alimentatie uitmaakte, daar partijen tijdens huwelijk geen van beiden pensioen opbouwden, zodat pensioenpremie geen huwelijksgelateerde behoefte vormde. In vergelijkbare zin Hof Den Haag 28 november 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:3358.⁴³ Deze uitspraken passen in de lijn dat voor de behoefte de welstand tijdens het huwelijk bepalend is. Dat betekent dat nieuwe wensen in het kader van de behoefte niet worden gehonoreerd. In Hof Amsterdam 29 augustus 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3476 pakte het anders uit en werd bij de berekening van de huwelijksgelateerde behoefte aan alimentatie juist wel rekening gehouden met een vaststaand bedrag voor premie voor een arbeidsongeschiktheidsverzekering, een overlijdensrisicoverzekering, een oudedagsvoorziening, pensioenpremie en lijfrentepremie. Blijkens Rb. Amsterdam 31 oktober 2018,

⁴² Zie voor de relevante vindplaatsen Thijssen, a.w., p. 18-20.

⁴³ Geen rekening werd gehouden met een maandelijkse post 'pensioenvoorziening' in het kader van het vaststellen van de behoefte aan alimentatie, daar tijdens huwelijk geen soortgelijke 'pensioenvoorziening' voor de alimentatiegerechtigde bestond.

ECLI:NL:RBAMS:2018:8117 kan bij het vaststellen van de behoefte aan alimentatie rekening gehouden worden met een maandelijks bedrag aan 'pensioenpremie' voor de alimentatiegerechtigde, maar niet met een eenmalige koopsom.

In twee uitspraken viel de lijn te ontwaren dat indien voor de alimentatiegerechtigde recht op pensioenverevening bestaat, geen ruimte is voor een component pensioenpremie als onderdeel van de 'behoefte' aan alimentatie. Ik wijs op Hof Den Haag 27 september 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2859 en Hof Den Haag 27 september 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2890. In het verlangde van deze uitspraken wijs ik op Rb. Noord-Nederland 16 november 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:11100, waarin werd geoordeeld dat geen behoefte voor de alimentatiegerechtigde bestond aan een 'alimentatieverzekering', inhoudend dat na overlijden van de alimentatieplichtige een uitkering uit hoofde van een door de alimentatieplichtige te bekostigen verzekering beschikbaar zou komen. Ik merk op dat deze alimentatiegerechtigde mogelijk een pensioenverweer had kunnen voeren tegen het verzoek tot echtscheiding.

In Hof 's-Hertogenbosch 9 november 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4803 werd geoordeeld dat een door een alimentatiegerechtigde ontvangen ontslagvergoeding de behoefte aan alimentatie niet verminderde, omdat deze geheel was bestemd voor het opvangen van pensioenschade als gevolg van het ontslag. Deze uitspraak lijkt wel te passen in het stelsel dat de Hoge Raad in het hiervoor behandelde arrest van 23 februari 2018 koos voor de verdeling van ontslagvergoedingen.

Over het verband tussen pensioenverevening en alimentatie oordeelde Rb. Den Haag 31 juli 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:9664, recht toe, recht aan, dat bij de vaststelling van de behoefte aan alimentatie rekening diende te worden gehouden met pensioenverevening volgens het wettelijk systeem. In verband daarmee bestond voor de alimentatiegerechtigde wel belang bij een veroordeling van de alimentatieplichtige strekkend tot pensioenverevening volgens het wettelijk systeem.

5.3 **Draagkracht en behoefte**

Het feit dat pensioenverevening zowel de draagkracht voor betaling van, als de behoefte aan alimentatie kan beïnvloeden, kwam tot uitdrukking in Hof Arnhem-Leeuwarden 20 december 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:10433.

Het hof overwoog dat het recht op uitbetaling van ouderdomspensioen uit hoofde van pensioenverevening in mindering komt op de draagkracht van de alimentatieplichtige, omdat de alimentatiegerechtigde dit bedrag uit hoofde van pensioenverevening ontvangt.⁴⁴ In soortgelijke zin Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:9552 in verband met het leerstuk rond wijziging van omstandigheden: ingang pensioen geldt als wijziging van omstandigheden omdat daardoor

de draagkracht van de alimentatieplichtige pensioengerechtigde wijzigt, maar ook de behoefte van de alimentatiegerechtigde vanwege de te ontvangen betalingen uit hoofde van pensioenverevening.

5.4 **Onbeantwoorde vragen**

De vraagstukken die spelen rond de samenhang van pensioen en alimentatie zijn dermate afhankelijk van de concrete omstandigheden van de scheidende partners, dat lijnen in de rechtspraak moeilijk zijn te ontwaren. Het is daardoor lastig concrete onbeantwoorde (rechts)vragen op het snijvlak van pensioen, scheiding en alimentatie te formuleren.

6. **Pensioenverweer**

Het pensioenverweer⁴⁵ houdt, verkort weergegeven, in dat een verzoek tot echtscheiding, ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed of tot ontbinding van een geregistreerd partnerschap ingediend door de ene partner dient te worden afgewezen, indien als gevolg van de echtscheiding een bestaand vooruitzicht op uitkeringen voor de andere partner na vooroverlijden van de partner die het verzoek indiende, verloren zou gaan. De partner die echtscheiding verzocht, kan afwijzing van het verzoek voorkomen door het treffen van een billijke compensatoire voorziening. Het pensioenverweer kan niet slagen indien de partner die het pensioenverweer voert zelf in staat is een voorziening te treffen die het wegvalLEN van de voorziening bij vooroverlijden compenseert of indien de duurzame ontwijking van het huwelijk in overwegende mate valt te verwijten aan de partner die het pensioenverweer voert.⁴⁶ Ik wijs op art. 1:153 BW.

De recente rechtspraak past in de vaste lijn in de rechtspraak, dat het pensioenverweer uitsluitend kan slagen indien een bestaand vooruitzicht op uitkeringen bij overlijden van de partner die het verzoek indient, verloren gaat.

Hof Den Haag 14 februari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:657 wees een gevoerd pensioenverweer af omdat niet vaststond dat de partner die het verzoek tot echtscheiding had ingediend, partnerpensioen had opgebouwd. Daardoor stond niet vast dat als gevolg van de verzochte echtscheiding een bestaand vooruitzicht op uitkeringen na vooroverlijden van de partner die het verzoek indient, verloren zou gaan.

Hof Amsterdam 22 januari 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:172 oordeelde dat het verloren gaan van een vooruitzicht op deling van het vermogen of de bedrijfswinst van de partner die het verzoek tot echtscheiding indiende, niet kan leiden tot het slagen van een pensioenverweer. Dit verweer ziet immers slechts op (bestaande) vooruitzichten op uitkeringen bij vooroverlijden, niet op (niet bestaande) vooruitzichten op uitkeringen uit de verkoopopbrengst van de onderneming en uit huuropbrengsten van onroerende zaken.

45 Voor een uiteenzetting over het pensioenverweer waarin de rechtspraak volledig is verwerkt verwijs ik wederom naar Thijssen, a.w., p. 153v.

46 Dit is de enige wettelijke regeling waar de schuldvraag nog een rol speelt in het kader van de afwikkeling van een scheiding.

44 R.o. 5.8 en 5.9.

Rb. Noord-Holland 21 februari 2019, ECLI:NL:RBNHO:2019:1865 overwoog dat een pensioenverweer slechts betrekking kan hebben op een verminderd vooruitzicht op (pensioen)uitkeringen bij vooroverlijden van de partij die de echtscheiding verzoekt, dus op nabestaandenpensioenen. Art. 1:153 lid 1 BW dateert van vóór de invoering van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Ten gevolge van deze wet ontstaat vaak een toereikende voorziening. De bepaling (zo blijkt uit de wetsgeschiedenis, de jurisprudentie en de doctrine) ziet uitdrukkelijk niet op spaargelden en onroerende zaken en is niet bedoeld voor een voorziening zoals ouderdomspensioen. Voor zover de partner die het pensioenverweer voert, stelt dat recht bestaat op een aandeel in het vermogen dat of de bedrijfswinst die door de verzoekende partij kan worden aangewend als pensioen en inkomen, kan dit bij de verdeling aan de orde komen, maar dergelijke vorderingen kunnen in het kader van het leerstuk van het pensioenverweer niet worden toegewezen. Ik merk bij deze uitspraak op, dat de bedoelde toereikende voorziening (het verkrijgen van recht op bijzonder partnerpensioen) niet op de Wvps berust, maar op art. 8a PSW, thans art. 57 PW, welke regeling ongeveer gelijktijdig met de regeling rond het pensioenverweer werd ingevoerd.⁴⁷

De behandelde recente rechtspraak rond het pensioenverweer past in mijn visie in de lijn van de rechtspraak zoals die sedert de invoering van het pensioenverweer in 1971 werd gewezen.

6.1 Onbeantwoorde vragen

De kans van slagen van een pensioenverweer hangt dermate sterk af van de concrete omstandigheden waarin de partners, waarvan één een verzoek tot scheiding heeft ingediend, verkeren die evenals bij 'alimentatie' lijnen moeilijk zijn te ontwaren. Het zou dan een lijn betreffen in wat zou moeten worden verstaan onder een bestaand vooruitzicht op uitkeringen bij vooroverlijden van de partner die het verzoek tot scheiding indient. Meer duidelijkheid omtrent de vraag hoe 'hard' het vooruitzicht zou moeten zijn, lijkt wel wenselijk. Moet sprake zijn van afdwingbare uitkeringen, is voldoende dat sprake is van voorwaardelijke uitkeringen, is kapitaaldekking noodzakelijk? Meer vastigheid op deze punten zou voor de praktijk wel wenselijk zijn, maar ook het beoordelen van een pensioenverweer blijft maatwerk.

7. Scheiding met internationale aspecten

De belangrijkste grensoverschrijdende vraagstukken op het snijvlak van pensioen en scheiding zijn:⁴⁸

- of Nederlandse pensioenen dienen te worden verevend naar Nederlands recht indien in het kader

van de scheiding buitenlands recht van toepassing is (art. 1 lid 7 Wvps);

- of buitenlandse pensioenen kwalificeren als 'pensioen' in de zin van de Wvps indien Nederlands recht in het kader van de scheiding van toepassing is (zie art. 1 lid 8 Wvps).

Het antwoord op de vraag of Nederlandse pensioenen in de zin van de Wvps dienen te worden verevend indien in het kader van de scheiding buitenlands recht van toepassing is, is in art. 1 lid 7 Wvps beantwoord: dat is het geval. Toch is de vraagstelling relevant met het oog op de mogelijkheid dat gezien de toepasselijkheid van buitenlands recht, ook sprake is van een vorm van pensioendeling naar buitenlands recht. Indien Nederlandse pensioenen in de zin van de Wvps naar buitenlands recht zijn verdeeld en daarnaast naar Nederlands recht dienen te worden verevend, wordt degene die het pensioen heeft opgebouwd geconfronteerd met dubbele pensioendeling (naar buitenlands recht en naar Nederlands recht). Art. 10:51 BW voorkomt eventuele dubbele pensioendeling niet. Dat artikel kan de toepasselijkheid van buitenlandse pensioendeling immers niet uitsluiten indien buitenlands recht op de scheiding van toepassing is, tenzij het buitenlandse recht zou bepalen dat in de situatie van dubbele pensioendeling buitenlands recht (dat is in het kader van in Nederland opgebouwd pensioen dan Nederlands recht) voorgaat. De vraag is dan of Nederlands recht in die situatie buiten toepassing moet blijven en niet door een pensioenuitvoerder mag worden toegepast, indien op grond van een rechtskeuze in huwelijkse voorwaarden buitenlands recht op de scheiding van toepassing is en de huwelijkse voorwaarden zijn ingeschreven in het openbaar huwelijksgoederenregister. De vraag is of de pensioenuitvoerder geen onderzoeksplicht heeft en daarom art. 1 lid 7 Wvps onverkort mag toepassen, of dat de pensioenuitvoerder het openbaar huwelijksgoederenregister moet raadplegen, of verevening uitsluitend achterwege dient te laten indien degene die het pensioen heeft opgebouwd melding maakt van de huwelijkse voorwaarden en de inschrijving in het openbaar huwelijksgoederenregister. De enige mij bekende uitspraak over deze problematiek hield in dat de pensioenuitvoerder geen onderzoeksplicht heeft en art. 1 lid 7 Wvps onverkort moet toepassen.⁴⁹ Gezien deze lijn zou correctie dan uitsluitend nog kunnen worden afgedwongen via het leerstuk van het 'onaanvaardbaar rechtsgevolg' (de Nederlandse rechter zou dan moeten oordelen dat verevening van het Nederlandse pensioen tot dubbele pensioendeling en daarmee tot een onaanvaardbaar rechtsgevolg leidt, of de buitenlandse rechter zou moeten oordelen dat pensioendeling naar dat buitenlandse recht onaanvaardbaar is gezien de Nederlandse pensioenevening).⁵⁰

De vraag of een buitenlands pensioen naar Nederlands recht als pensioen in de zin van de Wvps kwalificeert,

⁴⁷ Zie mijn bijdrage 'Pensioenverweer: terug van weggeweest?', *EB* 2009, 65, afl. 10, p. 168-170. Uitsluitend voor de dga met pensioen in eigen beheer, berust ook de regeling voor bijzonder partnerpensioen sinds 2007 op art. 3a Wvps. In die zin ook Lutjens in zijn redactionele aantekening bij de uitspraak in *Pensioen Jurisprudentie* (PJ 2019/58).

⁴⁸ Deze zijn uitvoerig behandeld door Thijssen, a.w., p. 199v.

⁴⁹ Zie Thijssen, a.w., p. 209.

⁵⁰ Aannemend dat het buitenlandse recht het leerstuk van het onaanvaardbaar rechtsgevolg of een pendant daarvan kent. Procesrechtelijk is een en ander zeer complex.

dient van geval tot geval aan de hand van de buitenlandse pensioenregeling te worden beoordeeld.⁵¹

Vergelijkbare vragen kunnen worden opgeworpen ten aanzien van de regeling voor afsplitsing van bijzonder partnerpensioen, zij het dat bepalingen zoals art. 1 lid 7 en art. 1 lid 8 Wvps geen pendant kennen in de wettelijke regeling rond afsplitsing van bijzonder partnerpensioen.

Hierna wordt op de belangrijkste recente rechtspraak ingegaan, zowel ten aanzien van 'dubbele' pensioendeling als ten aanzien van buitenlandse pensioenen.

7.1 'Dubbele' pensioendeling

Hof Den Haag 20 juli 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2560 oordeelde dat gezien de toepasselijkheid van Duits huwelijksvermogensrecht, de vraag of recht bestaat op pensioendeling naar Duits recht diende te worden beantwoord (art. 10:51 BW). De Duitse regeling voor de *Versorgungsausgleich* was van toepassing. Omdat de *Versorgungsausgleichgesetz* van 4 april 2009 op 1 september 2009 in werking was getreden, diende op grond van het overgangsrecht aan de hand van het toepasselijke materiële recht rond de destijds bestaande *Zugewinnngemeinschaft* van partijen te worden bepaald of, en zo ja welke, *Versorgungsausgleich* van toepassing is. Het hof gaf een bewijsopdracht. Omdat het in deze zaak een Duits pensioen betrof, bleef art. 1 lid 8 Wvps buiten bereik en speelde de problematiek van dubbele pensioendeling niet. Gesteld zou kunnen worden dat het systeem van art. 10:51 BW hier uitwerkte zoals het is bedoeld.

Art. 10:51 BW pakte op soortgelijke wijze uit in Rb. Amsterdam 20 juni 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:4213. In die zaak oordeelde de rechtbank dat op grond van art. 10:51 BW ten aanzien van de pensioenen van partijen hetzelfde recht van toepassing was als het op de verdeling toepasselijke recht. Dat was Engels recht. De waarde van de pensioenen diende naar Engels recht te worden verrekend, waarbij volgens Engels recht ook de vóórhuwelijkse pensioenen bij de waardeverrekening moesten worden betrokken. Ik merk op dat het Engelse recht vergelijkbaar uitpakte als het Nederlandse *pensioenverrekenings*-arrest, omdat volgens het *pensioenverrekenings*-arrest vóórhuwelijkse pensioenen eveneens bij de waardeverrekening dienen te worden betrokken. In dat opzicht wijkt Engels recht niet af van Nederlands recht.

Ook in Hof Arnhem-Leeuwarden 19 juni 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:5636 pakte art. 10:51 BW uit zoals het naar mijn mening is bedoeld. Feitelijk werd geoordeeld dat Jordaans soenitisch huwelijksvermogensrecht van toepassing is. Dan geldt geen pensioenverevening op grond van art. 10:51 BW, tenzij sprake zou zijn van pensioen als bedoeld in art. 1 lid 4 tot en met lid 6 Wvps. Omdat het in de berechte zaak pensioen van de Europese Investeringsbank (EIB) betrof, was geen sprake van pensioen als bedoeld in art. 1 lid 4 onder a Wvps, omdat dit

pensioen door eigen rechtsregels wordt beheerst. Uit de Pensioenwet volgt niet dat de EIB moet worden gelijkgesteld met een werkgever of pensioenuitvoerder als bedoeld in de Pensioenwet (aan zo'n bepaling zou de EIB ook niet zijn gebonden).

In Rb. Den Haag 25 april 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:8433 speelde de situatie van art. 1 lid 7 Wvps. Het huwelijksvermogensregime van partijen werd beheerst door het Nederlandse recht. Voorts stond vast dat gedurende het huwelijk pensioenrechten werden opgebouwd bij Eurocontrol. Omdat de pensioenafdeling van Eurocontrol haar hoofdzetel in Brussel heeft, betreft het hier pensioenrechten ingevolge een buitenlandse pensioenregeling als bedoeld in art. 1 lid 8 Wvps. Het pensioen diende te worden verevend. Uit de uitspraak blijkt niet of dubbele pensioendeling speelde. Ook stond niet ter discussie dat indien de Wvps van toepassing zou zijn, het pensioen diende te worden verevend (de discussie of het pensioen van Eurocontrol kwalificeerde als 'pensioe' in de zin van de Wvps speelde niet).

7.2 Buitenlandse pensioenen

In Rb. Rotterdam 27 september 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:7402 kwalificeerde een buitenlands (Zwitsers) ouderdomspensioen als 'pensioen' in de zin van de Wvps. Het pensioen diende, in verband met toepasselijkheid van Nederlands huwelijksvermogensrecht, te worden verevend door betaling door de vereveningsplichtige van 50% van het netto equivalent van het tijdens het huwelijk opgebouwde pensioen aan de vereveningsgerechtigde. Daarbij diende vermeerdering van dat gedeelte van het pensioen na beëindiging van het huwelijk door te werken in de te verrichten betalingen. Omdat die vermeerderingen niet vaststonden was de vordering tot betaling van dat gedeelte van het ouderdomspensioen onbepaalbaar. De vereveningsplichtige werd daarom veroordeeld om de benodigde informatie voor het bepalen van de vordering beschikbaar te stellen.

In HR 13 juli 2018, ECLI:NL:HR:2018:1219⁵² betrof het een vorm van een arbeidsvoorwaardelijke 401(k)-regeling naar het recht van de VS. Deze kwalificeerde als 'pensioen' in de zin van de Wvps, omdat de regeling voldoende overeenkomsten had met pensioenregelingen naar Nederlands recht en naar de context van het maatschappelijk leven in de VS dezelfde functie heeft als pensioenregelingen in Nederland. Het niet bestemmingsgebonden karakter van een 401(k)-regeling en de beperkte afkoopbaarheid stonden hieraan niet in de weg. Het arrest van de Hoge Raad is richtinggevend, omdat het een algemene norm geeft voor toetsing of een buitenlands pensioen als 'pensioen' in de zin van de Wvps kwalificeert. Die norm is dat het buitenlandse pensioen voldoende vergelijkbaar moet zijn met Nederlands pensioen en een vergelijkbare functie moet hebben. Van erg strakke sturing is geen sprake, zodat mogelijk nog veel rechtspraak zal volgen.

⁵¹ De rechtspraak tot 1 oktober 2016 is behandeld door Thijssen, a.w., p. 211v.

⁵² Bij deze procedure was ik als advocaat betrokken.

7.3 **Rechtstreekse betaling door de buitenlandse uitvoerder**

In Rb. Den Haag 17 januari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:594 diende de vereveningsplichtige, in het kader van verevening van een buitenlands pensioen, medewerking te verlenen aan cessie van het gedeelte van zijn ouderdomspensioen waarop recht op uitbetaling voor de vereveningsgerechtigde bestond. Daardoor zou de vereveningsgerechtigde een zelfstandig recht op uitbetaling krijgen ten opzichte van de buitenlandse pensioenuitvoerder. Die buitenlandse uitvoerder is echter niet gebonden aan de uitspraak omdat die geen partij was bij de procedure, zodat het maar de vraag is of de door de rechtbank gewenste situatie op basis van het vonnis is bereikt.⁵³

7.4 **Onbeantwoorde vragen**

In het kader van scheiding met internationale aspecten dringt zich in mijn visie een belangrijke vraag op, die in de rechtspraak zou moeten worden beantwoord. Die vraag is of 'dubbele' pensioendeling (naar Nederlands recht en naar buitenlands recht) naar Nederlands recht tot een onaanvaardbaar rechtsgevolg leidt, en zo ja, welk recht dan voorgaat. In dit geval lijkt mij de meest redelijke beantwoording van deze vragen dat 'dubbele' pensioendeling inderdaad tot een onaanvaardbaar rechtsgevolg leidt en dat buitenlands recht zou moeten voorgaan. Voor partijen gold immers buitenlands recht in het kader van de afwikkeling van hun scheiding. Het feit dat de Nederlandse pensioenuitvoerder dan toch Nederlands recht toepast, doorkruist de rechtsverhouding tussen partijen in mijn visie op onaanvaardbare wijze.

8. **Afsluitende opmerking**

De wettelijke regelingen voor pensioenverevening en afsplitsing van bijzonder partnerpensioen worden mogelijk gewijzigd op grond van het voorstel van Wet pensioenverdeling bij scheiding 2021.⁵⁴ Dit wetsvoorstel houdt, beperkt tot de kern, in dat:

- in het kader van pensioenverevening conversie hoofdregel wordt;
- indien afwijkend van deze nieuwe hoofdregel wordt gekozen voor pensioenverevening volgens het huidige standaardsysteem, het zelfstandig recht op uitbetaling van ouderdomspensioen voor de vereveningsgerechtigde automatisch ontstaat (inzending van een mededelingsformulier zal niet meer nodig zijn);
- de regeling voor afsplitsing van bijzonder partnerpensioen gaat inhouden dat het bijzonder partnerpensioen wordt gesteld op 50% van het tijdens het huwelijk of (geregistreerd) partnerschap opgebouwde partnerpensioen.

Het wetsontwerp is sinds 24 januari 2019 uit de consultatiefase.⁵⁵ Het is nu wachten of, en zo ja: wanneer het (eventueel gewijzigd) wordt ingediend.

⁵³ Zie voor een uitwerking mijn annotatie bij de uitspraak in *PJ* 2018/80.

⁵⁴ Tekst te vinden via www.internetconsultatie.nl/wetsvoorstel_pensioenverdeling_bij_scheiding_2021/document/4145.

⁵⁵ Er waren 30 reacties te vinden via www.internetconsultatie.nl/wetsvoorstel_pensioenverdeling_bij_scheiding_2021/reacties.